

УДК 330.32:636:001.8

В. В. Лаврук,

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний аграрно-технічний університет
ORCID ID: 0000-0002-0778-7227

Л. М. Будняк,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний аграрно-технічний університет
ORCID ID: 0000-0002-0130-1564

О. С. Лаврук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, Подільський державний аграрно-технічний університет
ORCID ID: 0000-0001-9089-237X

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.26

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЕКОНОМІЧНУ МОДЕРНІЗАЦІЮ І ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТВАРИННИЦТВА

V. Lavruk,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of finance, banking, insurance and Electronic Payment Systems, State Agrarian and Engineering University in Podilia

L. Budnyak,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of finance, banking, insurance and Electronic Payment Systems, State Agrarian and Engineering University in Podilia

O. Lavruk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management, Public management and Administration, State Agrarian and Engineering University in Podilia

PROBLEMS OF ATTRACTING INVESTMENTS IN ECONOMIC MODERNIZATION AND INCREASING THE COMPETITIVENESS OF ANIMAL HUSBANDRY

Досліджено питання інвестиційної діяльності в галузі тваринництва та виявлено негативні чинники, що впливають на його виробничий і економічний розвиток. Встановлено, що проблемою досягнення високого рівня модернізаційного процесу у розвитку тваринницьких підприємств та їх конкурентоспроможності є незадовільне фінансове забезпечення. Виявлено сектори тваринництва, на розвиток яких найефективніше впливає підвищення інвестиційної активності. Вказується на необхідність удосконалення матеріально-технічної і сировинної бази та активізації інвестиційної діяльності тваринницьких підприємств, ураховуючи при цьому низькі доходи населення регіонів і наявність на внутрішньому ринку іноземної тваринницької продукції відомих торгівельних марок, як запоруку підвищення конкурентоспроможності тваринництва. Розглянуто можливість позитивних змін у розвитку тваринницької галузі у разі активізації інвестиції у її розвиток. Досліджено динаміку змін у індексах інвестицій, основних засобів і виробництва тваринницької продукції та обсяги освоєних у сільському господарстві інвестицій і валової продукції тваринництва. Для більш детального вивчення проблеми інвестиційного забезпечення тваринництва проведено багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз з метою виявлення впливу обсягу капітальних інвестицій у розрахунку на одну умовну голову худоби і птиці, вартості основних засобів і виробничих витрат у розрахунку на одну умовну голову тварин на вартість валової продукції тваринництва. Доведено значну роль у залученні значних обсягів інвестицій та організації якісного інвестиційного процесу внутрішніх і зовнішніх інвестицій, які у змозі визначити основні тенденції і перспективи подальшого розвитку тваринництва. Визначено фактори в складі заходів, які є складовими виробничих програм інвестиційного забезпечення подальшого розвитку і підвищення конкурентоспроможності тваринництва. Розробле-

но організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення економічної модернізації тваринництва, який відображає теоретичні, методологічні і практичні підходи до розробки завдань, формування пріоритетних напрямів інвестиційного забезпечення модернізаційних процесів галузі.

The issues of investment activity in the field of animal husbandry are investigated and the negative factors affecting its production and economic development are identified. It is established that the problem of achieving a high level of modernization process in the development of livestock enterprises and their competitiveness is unsatisfactory financial support. The livestock sectors, whose development is most effectively influenced by the increase in investment activity, were identified. The necessity of improvement of material and technical base and raw material base and intensification of investment activity of livestock enterprises is pointed out, taking into account the low incomes of the population of the regions and the presence on the domestic market of foreign livestock products of well-known trademarks, as a guarantee of increasing the competitiveness of animals. Positive changes in the development of the livestock industry are considered in the case of intensified investment in its development. The dynamics of changes in the indices of investments, fixed assets and livestock production and the volumes of agricultural investment and gross livestock production developed in agriculture are investigated. For a more detailed study of the problem of livestock investment, a multifactor correlation-regression analysis was conducted to identify the impact of capital investment per conditional head of livestock and poultry, fixed assets and production costs per contingent animal head on the cost of livestock production. Significant role in attracting large volumes of investments and organization of qualitative investment process of internal and external investments, which are able to determine the main tendencies and prospects of further development of animal husbandry, have been proved. The factors that are part of the measures that are part of the production programs of investment support for further development and improving the competitiveness of livestock are identified. The organizational and economic mechanism of investment support for economic modernization of animal husbandry has been developed, which reflects theoretical, methodological and practical approaches to the development of tasks, formation of priority directions of investment support for the modernization processes of the industry.

Ключові слова: інвестиції, модернізація, конкурентоспроможність, тваринництво, розвиток, економічний потенціал, організаційно-економічний механізм.

Key words: investments, modernization, competitiveness, animal husbandry, development, economic potential, organizational and economic mechanism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Підприємствам тваринницького напрямку вкрай важливо мати постійну інвестиційну підтримку техніко-технологічного оновлення виробництва, формування стійких цін на тваринницьку продукцію, підготовку кваліфікованих працівників, забезпечення лізингової діяльності, науково-дослідних робіт і інформаційно-консультаційного обслуговування. А тому проблематика інвестиційного забезпечення (його види, особливості, форми, напрями) аграрного виробництва і його окремим галузям необхідно приділяти особливу увагу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми здійснення інвестиційної діяльності в сільськогосподарському виробництві висвітлюються в роботах вітчизняних: Бабець Є.К., Бланк І.О., Гуткевич С.О., Гайдуцький М.Ю., Бужимська К.О., Кісіль М. І., Кожем'якін М.Ю., Коденська М.Ю., Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я., Саблука П.Т., Стецюк П.А. та зарубіжних: Neary J.P., Eisenstadt S.N., Ratering T.T. вчених. Але наукові дослідження

цих науковців не в повній мірі охоплюють глибинне вивчення проблеми інвестування розвитку конкурентоспроможного тваринництва в контексті забезпечення його економічної модернізації.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження проблематики залучення інвестицій у економічну модернізацію і підвищення конкурентоспроможності тваринництва та надання пропозиції щодо формування механізму інвестиційного забезпечення ефективного розвитку тваринницької галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тваринництво — особлива галузь сільськогосподарства, стан розвитку якої вагомо впливає на економічний потенціал АПК країни, на всі сфери суспільного виробництва. Тваринництво забезпечує населення високоякісними, калорійними, дієтичними і вітамінізованими продуктами харчування, а промисловість — сировиною. Екологічне значення полягає в забезпеченні землеробства органічними добривами, внесення у ґрунт яких повертає в природу значну кількість органічної маси, сприяє підвищенню його родючості, вмісту гумусу, розвит-

ку мікрофлори, інтенсифікації ґрунтотворного процесу і кругообігу речовин у природі [1].

Інвестиційна інфраструктура сільськогосподарського виробництва є системою, складовими якої є сукупність елементів інституційного середовища (інститути та інституції) та організаційного і економічного механізмів з їх інформаційними, матеріальними, організаційними, фінансовими, кредитними та іншими інструментами, функціонування і взаємодія яких забезпечує стабільність і ефективність процесів залучення, акумулювання, реалізації і повернення інвестицій в цілях розвитку та покращення якісних характеристик функціонування сектора агропромислового виробництва [2].

У діяльності сільськогосподарських підприємств спостерігається низка проблем, у тому числі недостатність припливу інвестицій (дефіцит інвестиційного ресурсу). Підприємства АПК не мають змоги акумулювати належні фінансові ресурси задля здійснення масштабних інвестицій, спрямованих на розвиток власної виробничої бази, у тому числі на основі впровадження новітніх технологій. Відтак мають бути узагальнені та вироблені науково-практичні пропозиції з питань оптимізації інструментів стимулювання інвестиційної діяльності у АПК [3].

Надходження інвестицій у сільське господарство залежить від інвестиційного середовища, на формування якого впливають такі фактори, як відповідність рівня розвитку галузей в агропромисловому комплексі наявності власних ресурсів, державні пільги для інвесторів, страхування ризиків, технічний рівень організації виробництва та ін. Для ефективного розвитку сільського господарства в Україні необхідне формування як активно функціонуючого фінансового ринку, так і інтегрованої системи взаємозв'язків із міжнародними фінансовими потоками, підвищення рівня інвестиційної забезпеченості сільськогосподарських підприємств. Структура та обсяги інвестиційної діяльності на рівні кожного господарюючого суб'єкта є головними факторами, що зумовлюють інвестиційний розвиток країни [4].

Проблема залучення та фінансування інвестицій, їх раціонального використання особливо важлива в умовах важкого економічного стану сьогодення. Сучасний стан ринкових перетворень в Україні потребує таких умов, які б гарантували економічну безпеку інвесторам та забезпечували б інноваційний розвиток вітчизняної економіки. Особливу увагу слід звернути на інвестування аграрного сектору та ролі

держави у регулюванні інвестиційної діяльності в сільськогосподарському виробництві [5].

Як свідчить досвід залучення інвестиційних ресурсів до сільськогосподарських підприємств, на сьогодні в Україні існує брак інвестицій для забезпечення ефективної діяльності господарств. Ті інвестиційні ресурси, які залучаються в агропідприємства, є мізерними порівняно з інвестиціями в промисловість. Найбільш високого рівня інвестування досягли лише підприємства, які мають у своїй структурі іноземний капітал. Інвестиції на місцевих рівнях здійснюються слабкими темпами [6].

У складних умовах стабілізації ринкових відносин у тваринництві для формування і нагромадження генетичного потенціалу сільськогосподарських тварин знадобляться додаткові фінансові ресурси, які можна буде використати для забезпечення галузі сучасними модернізованими тваринницькими фермами і виробничими приміщеннями.

Встановлено, що від високого рівня інноваційних змін у тваринництві залежить його конкурентоспроможність. Однак завадою для широкого відродження і стабільного розвитку тваринництва стала відсутність та неналагодженість дієвого механізму залучення інвестицій у процес економічної модернізації, що спричинило появу руйнівних процесів у цій, раніше прибутковій галузі.

Попри покращення за останні роки виробничого і економічного стану розвитку тваринництва, до цього часу ще спостерігається вплив на нього негативних чинників:

- низький рівень забезпечення фінансовими і виробничими ресурсами, фермськими машинами та обладнанням;
- продовжує існувати диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію;
- відсутність дієвих заходів по організації проведення економічної модернізації;
- нерозвиненість виробничої і соціальної інфраструктури;
- низький рівень організації і оплати праці кваліфікованих працівників;
- неналагодженість мотиваційної роботи;
- низький рівень освоєння новітніх технологій, що сприяють випуску інноваційних видів тваринницької продукції та підвищенню її конкурентоздатності;
- невисокий рівень дохідності основних галузей тваринництва.

Усе це вимагає значного покращення існуючих ситуацій за рахунок залучення із різних джерел інвестиційних ресурсів, які можуть

бути спрямовані на техніко-технологічну модернізацію виробничих процесів і забезпечення інноваційного розвитку тваринництва у наступні роки. Встановлено, що високий рівень модернізаційного процесу у розвитку тваринницьких підприємств можливо досягти лише за умови їхнього фінансового забезпечення. Водночас дефіцит власних інвестиційних ресурсів на підприємствах і бюджетних ресурсів у держави практично повністю обмежує можливості широкого використання джерел інвестування [7, с. 141].

Існуючі проблеми із самостійним залученням тваринниками інвестицій ураховують важливі причини (обмежені можливості швидкого генетичного оновлення високопродуктивних тварин, тривала продовжність виробничого циклу, залежність від природно-кліматичних умов) неповної реалізації стратегічних можливостей галузей тваринництва, які підтримуються функціональними стратегіями та програмами, що визначають основних конкурентів, обсяги необхідних інвестицій та напрями їхнього цільового використання [8, с. 144].

Для підвищення конкурентоспроможності тваринництва необхідно удосконалити матеріально-технічну і сировинну базу та активізувати інвестиційну діяльність тваринницьких підприємств, ураховуючи при цьому низькі доходи населення регіонів і наявність на внутрішньому ринку іноземної тваринницької продукції давно відомих торгівельних марок.

Перешкоди на шляху до підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках наступні [9]:

- низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи, що проявляється у високій вартості банківських кредитів та позик (невеликі суми на 2—3 роки під 24 % річних у гривнях, у той час, як фермерам у країнах ЄС надаються кредити терміном до 20 років під 2—3 % річних);

- нерозвиненість виробничої інфраструктури, що призводить до збільшення вартості сільськогосподарського виробництва, значних втрат продовольчої продукції під час її транспортування та зберігання;

- недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними;

- низька капіталізація вітчизняних малих аграрних підприємств, яка обмежує їх можливості щодо залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу;

- переважно низький рівень спеціалізації сільськогосподарських підприємств, які виробляють 10—20 найменувань продукції. Фер-

мери країн ЄС обмежуються виробництвом лише 2—3 видів сільськогосподарської продукції;

- недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок в аграрному секторі, що зменшує продуктивність сільськогосподарського виробництва;

- недостатня активність державної підтримки та контролю відтворення родючості ґрунтів, що призводить до збільшення частки ґрунтів, які є непридатними для ведення сільського господарства тощо.

Їх подолання значною мірою залежить від значних інвестиційних ресурсів. За цих умов інвестиції у розвиток тваринництва сприяють:

- удосконаленню організаційно-економічного рівня виробництва;

- модернізації, реструктуризації і повної автоматизації виробничих процесів;

- ефективному обслуговуванні і використанні генетичного потенціалу;

- підвищенню обсягів інноваційної продукції у її загальному обсязі;

- розробці нових методів мотивації праці і управління трудовим потенціалом;

- забезпеченню виробництва якісної і конкурентоспроможної продукції;

- впровадженню маркетингових інновацій;

- удосконаленню методів логістики у збутовій діяльності;

- естетичному оформленні приміщень і територій тваринницьких ферм.

Велике значення у державній підтримці має надання державних гарантій за кредитами, що залучаються для фінансування інвестиційних проектів сільського господарства, а тому Державним бюджетом на цей захід виділено прямих видатків розміром 31,68 млрд грн. Окрім цього, у 2017 р. було залучено 400 млн євро від Європейського інвестиційного банку у рамках проекту "Основний кредит для аграрної галузі — Україна — на реалізацію інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі. Однак встановлення першочергових об'єктів інвестування для проведення модернізації, відповідно до вибраних ефективних інвестиційних проектів, потребує мати у наявності необхідні (бажано власні) фінансові ресурси. Але найбільш вагомим перешкодою для здійснення економічної модернізації тваринництва є відсутність джерел довгострокового фінансування інвестицій. Водночас за останні роки у більшості підприємств регіонів тваринництво було збитковим, а тому фінансування інвестиційної діяльності за рахунок власних коштів було практично нездійсненним.

Рис. 1. Динаміка змін у індексах інвестицій, основних засобів і виробництва тваринницької продукції (у % до попереднього року)

Джерело: [11].

У більшості випадків для фінансування інвестицій використовувалися позикові кошти (різні види кредиту, лізинг), але через підвищення рівня кредитної ставки для окремих підприємств вони стали неефективними. Нині, ураховуючи досвід світової практики інвестування проектів модернізації, доцільно було би скористатися такими джерелами залучення інвестиційних ресурсів, як інвестиційний селінг, факторинг, інжиніринг, форфейтинг та коштів приватних інвесторів на основі державно-приватного партнерства.

Адже нестача інвестиційних ресурсів відчутна насамперед у сільському господарстві, причому найбільшого зниження виробництва, крім птахівництва, зазнало тваринництво. Причина цього, насамперед, полягає в тому, що рівень рентабельності виробництва білкової продукції у товаровиробників дуже низький, а іноді вони отримують значні збитки, що пов'язано з високою матеріаломісткою галузі. Доповнює негативні тенденції недосконала система ціноутворення й великі витрати на збут продукції тваринництва. Логістика постачання комбікормів та інших необхідних ресурсів призвели до того, що собівартість продукції галузі значно перевищувала її реалізаційну ціну.

Необхідність збільшення інвестиційних ресурсів у розвиток тваринництва викликана й тим, що воно є однією з найбільш енерговитратних галузей, а рівень зношення його основних засобів коливається по регіонах у межах 55—70%.

Головною причиною високої енергоємності процесів є низький технологічний і технічний

рівень тваринницької галузі, використання малоефективних енерговитратних технологій. Масштаби використання досягнень науково-технічного прогресу в Україні значно відстають від використання аналогічних технологій в розвинених країнах світу. Тому стоїть завдання пошуку нових технологічних підходів, які дозволяють понизити витрату електроенергії, палива і інших матеріальних ресурсів на виробництво тваринницької продукції [10].

Усе це потребує значних капіталовкладень. Однак фінансово-інвестиційних ресурсів на оновлення застарілих і зношених фермських машин і обладнання за рахунок власних джерел не вистачає. А тому одним із напрямів його подальшого розвитку є не тільки модернізація найбільш важливих галузей, але й впровадження енергозберігаючих новітніх технологій виробництва продукції з використанням сучасних альтернативних видів палива. В основному досягають значних успіхів ті підприємства, які за рахунок інвестицій зробили реконструкцію тваринницьких ферм, оновили на інноваційній основі виробничі потужності та збільшили обсяги якісної і екологічно чистої продукції.

Широке залучення інвестицій дасть можливість розширити границі експорту продукції, своєчасно проводити висококваліфікованими працівниками економічну модернізацію і забезпечити інтенсивний розвиток тваринництва за рахунок застосування сучасних інтенсивних технологій виробництва і переробки тваринницької продукції. Окрім цього, реалізація програм здійснення економічної модернізації і залучення різних видів інвестиції в інфраструктурні об'єкти тваринництва сприятиме збіль-

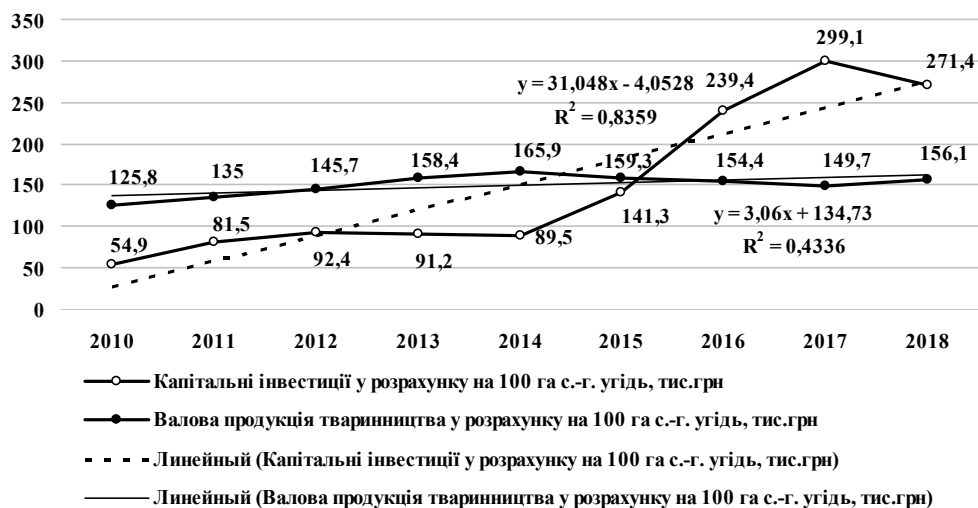

Рис. 2. Динаміка обсягів освоєних у сільському господарстві інвестицій і валової продукції тваринництва

Джерело: [11, с. 6; 12, с. 46].

шенню обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю, забезпечить створення додаткових робочих місць та зростання експортних можливостей країни.

За досліджуваний період у сільському господарстві України простежувалися деякі коливання в інвестиційній діяльності, що вплинуло на зміну виробничих умов і результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Як бачимо, відносні показники освоєваних у сільському господарстві інвестицій досить різко коливаються, але амплітуда коливання основних засобів незначна, тоді як індекси тваринницької продукції практично залишаються бути стабільними, тобто сформований рівень інвестиційних вкладень позитивно впливає на стан виробництва продукції.

Вивчення проблематики інвестиційного забезпечення тваринництва потребує проведення багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу з метою виявлення впливу окремих факторних ознак, які розраховувалися на одну умовну голову сільськогосподарських тварин (X_1 — обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну умовну голову худоби і птиці, грн, X_2 — вартість основних засобів у розрахунку на одну умовну голову тварин, тис. грн, X_3 — виробничі витрати тваринництва у розрахунку на одну умовну голову тварин, грн) на вартість валової продукції тваринництва у розрахунку на одну умовну голову, грн (Y). У результаті проведених розрахунків було отримано таку кореляційно-регресійну модель по встановленню тісноти зв'язку між досліджуваними факторами:

$$Y = 3451,7655 + 0,3968X_1 + 1,6722X_2 + 0,8142X_3.$$

У отриманому рівнянні множинної регресії його кожний коефіцієнт характеризує ступінь впливу прийнятих до уваги факторів на обсяг валової продукції тваринництва у розрахунку на одну умовну голову тварин при фіксованому значенні решти факторів, тобто як зі зміною окремого фактору на одиницю змінюється результативний показник. У цьому випадку розрахований коефіцієнт множинної кореляційної моделі ($R=0,8201$) свідчить про те, що ступінь тісноти зв'язку між результативною і факторіальними ознаками досить високий. При цьому коефіцієнт множинної детермінації ($R^2=0,659$) характеризує 65,9% суттєвого впливу вибраних факторів на обсяг виробництва валової тваринницької продукції у розрахунку на одну умовну голову сільськогосподарських тварин.

Вважаємо, що усі ці фактори необхідно враховувати при розробці заходів, які є складовими виробничих програм інвестиційного забезпечення подальшого розвитку тваринництва та зниження виробничих витрат при виробництві тваринницької продукції. Вже зараз тваринницька галузь більшості регіонів України потребує залучення значних обсягів інвестицій та організації якісного інвестиційного процесу з метою глибокої структурної перебудови і модернізації найбільш перспективних тваринницьких галузей. Велику роль за цих умов відіграють внутрішні і зовнішні інвестиції, які у змозі визначити основні тенденції і перспективи подальшого розвитку тваринництва та забезпечити йому високу інвестиційну привабливість. Встановлено, що із збільшенням обсягів капітальних інвестицій у розрахунку на

одиницю земельних ресурсів, які вкладаються у сільське господарство, зростає обсяг валової продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах України (рис. 2).

Передусім під час інвестування процесу економічної модернізації і забезпечення конкурентоспроможності тваринництва необхідно, передусім, ураховувати наявний генетичний потенціал тварин кожної області країни, наявність наукових ідей і пропозицій щодо здійснення модернізації, набутий техніко-технологічний досвід спеціалістів, що обслуговують підгалузі тваринництва, а також працівників, обслуговуючих галузі тваринництва відповідно до їхньої спеціалізації. Своєчасне виконання цих завдань, як і багатьох інших (покращення цінової політики, збалансування попиту, виробництва і реалізації тваринницької продукції), значною мірою сприятиме покращенню кінцевих результатів господарської діяльності тваринницьких підприємств.

Як бачимо за досліджуваний період у розрахунку на одиницю земельної площі обсяг капітальних інвестицій, освоєних у сільському господарстві збільшився у 4,9 рази, а валової продукції тваринництва — у 1,2 рази. Таким чином, щоб збільшити обсяги виробництва тваринницької продукції необхідно більш ефективно використовувати виділені тваринництву грошові кошти, які передусім слід направляти на реконструкцію виробництва і модернізацію виробничих процесів та придбання сучасних фермських машин і обладнання.

Встановлено, що економічна модернізація тваринництва є одним з важливих чинників його інтенсивного розвитку. А тому повинна віддзеркалювати сукупність розроблених заходів, які ураховують сучасні досягнення науки і техніки та спрямовуються на покращення оновлення фермських машин, обладнання, технологічних процесів відповідно до встановлених вимог, нормативів і технічних умов. Водночас реконструкція характеризує здійснення інвестиційного процесу реорганізації і технічного переозброєння (підготовка виробничих потужностей) тваринництва з метою збільшення виробництва тваринницької продукції. У цьому контексті технічне переозброєння тваринництва (є різновидністю інноваційного процесу реконструкції) передбачає заміну технологічних процесів і засобів технологічного оснащення тваринницьких ферм більш сучасними для забезпечення виробництва нових видів конкурентоспроможної тваринницької продукції.

З'ясовано, що інвестування є особливим чинником, оскільки сприяє здійсненню проце-

су модернізації тваринництва через залучення фінансово-інвестиційних ресурсів з метою забезпечення його прибутковості, відтворення генетичного потенціалу тварин, розширення обсягів виробництва тваринницької продукції. Встановлено, що до цих пір проведенню модернізації тваринництва перешкоджає ряд причин, що пов'язані з відсутністю принципового підходу до встановлення і покращення рівня ресурсного забезпечення, організації залучення інвесторів, визначення напрямів і термінів здійснення процесу інвестування.

Усе це у кінцевому підсумку негативно впливає на ефективність використання інвестиційних ресурсів і рівень підвищення конкурентоспроможності тваринницької продукції. Безперечно при залученні інвестицій дуже важливо створити для них дієвий механізм і сприятливе середовище, оскільки інвестори вимагають надати їм гарантії щодо повернення своїх інвестицій і кінцевого терміну отримання доходів, особливо такою ситуацією переймаються іноземні інвестори [13].

На нашу думку, щоб забезпечити стабільний розвиток тваринництва підприємствам необхідно створити усі умови для залучення інвестицій і проведення модернізації тваринницьких ферм, освоєння інноваційних наукомістких технологій і впровадження інноваційних проєктів щодо підвищення ефективності технологічного обладнання при виробництві нових видів продукції та скороченні витрат на її виготовлення.

За результатами дослідження зменшення розміру інвестицій у тваринництво призвело до суттєвого скорочення технічного парку галузі, зниження якісних характеристик машин і устаткування, уповільнення темпів впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, досягнення науки і передової практики, що знижує конкурентоспроможність тваринницької продукції на продовольчих і сировинних ринках.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що у даний час для залучення інвестицій у тваринництво пріоритетними є такі галузі, як свиноварство і птахівництво, які поглинають значну кількість інвестиційних проєктів, що спрямовані на стабілізацію і покращення структури споживання м'яса і молока населенням в окремих регіонах країни. У результаті фондспоживання м'яса і м'ясопродуктів зменшився з 2384 тис. т у 2010 р. до 2227 тис. т у 2018 р., молока і молочних продуктів з 9470 до 8754 тис. т, або ж відповідно на 6,6 і 7,6%. Водночас у господарствах усіх категорій в структурі м'яса

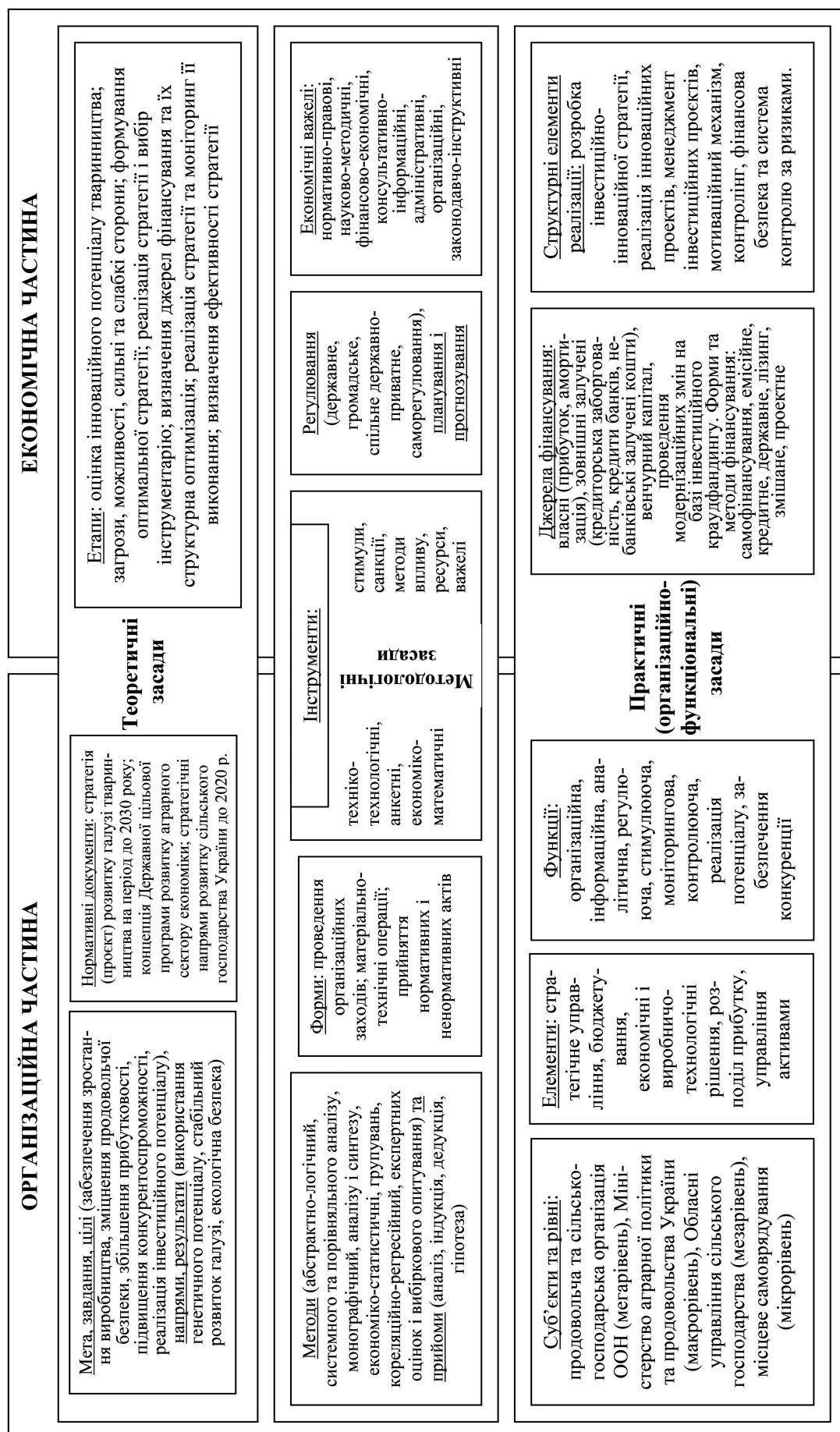

Рис. 3. Організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення економічної модернізації тваринництва

Джерело: складено автором.

за видами яловичина і телятина складала лише 16,2%, свинина — 32,2%, м'ясо птиці — 50,2%, інші види м'яса — 1,4%.

В останні роки окремі галузі тваринництва (молочне і м'ясне скотарство та свинарство) показують позитивну динаміку свого розвитку. Натомість існують ще нерозв'язані питання, які стосуються комплексної техніко-технологічної модернізації тваринництва. З огляду на цю ситуацію підприємствам більшості регіонів виникає потреба шукати різні шляхи інвестування оновлення, реконструкції і будівництва сучасних тваринницьких ферм, комплексів та виробництва інноваційних видів тваринницької продукції.

Насамперед необхідно заохочувати інвесторів вкладати інвестиційні ресурси і субсидійні кредити у молочне скотарство. Цей шлях досить тернистий, оскільки інвестори зважують своє бажання інвестувати довгострокові проекти (при ризиковій результативності і низькій реалізації можливостей), а тому надають перевагу свинарству і птахівництву, тобто тим галузям, де дуже швидко можна отримати прибуток. Слід зазначити, що у продовольчому забезпеченні населення України енергетичними м'ясними продуктами харчування значне місце займає така інтенсивна і ефективна галузь тваринництва, як свинарство. Але обмеженість матеріальних і фінансових ресурсів у більшості підприємств не дозволяє добиватися найкращих результатів у забезпеченні населення свининою високої якості без інвестицій, техніко-технологічних і організаційно-економічних нововведень.

Зважаючи на таку ситуацію для забезпечення ефективного розвитку тваринництва, підвищення його конкурентоспроможності і рентабельності підприємствам необхідно шукати інвестиційні резерви для фінансового забезпечення інвестиційних проектів по здійсненню модернізації тваринництва, придбанню сучасних фермських машин і обладнання, впровадженню ресурсозберігаючих технологій виробництва тваринницької продукції. Насамперед підприємствам важливо надати увагу пошуку надійних (самофінансування) і доступних джерел фінансування інвестицій у розвиток тваринництва.

Слід відмітити, що через складний фінансовий стан банківської системи щорічно спостерігається обмеження доступу тваринницьких підприємств до кредитних ресурсів. У результаті частка освоєння капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик коливалася за 2010—2018 рр. у межах 8—14%. При

цьому, як стверджують вчені, частка банківського кредитування в обігових коштах аграрного виробництва складала майже 20%, тоді як у розвинутих країнах світу — 70%.

Відповідно ставка за короткостроковими кредитами для сільського господарства складала 19,8%, що перевищувало середню відсоткову ставку (16,4%) за кредитами по економіці [14].

Отже, ефективна політика інвестиційно-економічної і технологічної модернізації тваринництва у регіонах повинна базуватися на:

- визначенні і розвитку пріоритетних галузей тваринництва;
- формуванні інвестиційного потенціалу;
- створенні привабливого інвестиційного клімату;
- першочерговому освоєнні інвестицій у стратегічно важливих галузях;
- впровадженні без ризикових і ефективних інвестиційних проектів економічної модернізації;
- формуванні складу і обслуговуванні портфеля інвестиційних проектів.

Вирішення завдання поліпшення інвестиційної привабливості слід здійснювати, передусім, через удосконалення організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі [15]. Оптимізація організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності агропромислового комплексу як напрям поліпшення інвестиційної привабливості вказаного комплексу на практичному рівні передбачає ідентифікацію (виявлення) проблем здійснення інвестиційної діяльності, та оперативне вирішення виявлених проблем [16].

Проведені дослідження спонукали до розробки цілісної структури організаційно-економічного механізму інвестиційного забезпечення економічної модернізації тваринництва, який відображує теоретичні, методологічні і практичні підходи до розробки завдань, формування пріоритетних напрямів інвестиційного забезпечення модернізаційних процесів у цій важливій галузі, яка безпосередньо підпорядковується і є однією із основних складових державної стратегії розвитку країни (рис. 3).

Слід відмітити, що сформовані у єдину систему складові і їхні елементи запропонованого механізму взаємодіють між собою і зовнішнім середовищем. Процес функціонування механізму інвестиційного забезпечення економічної модернізації тваринництва сприяє забез-

печенню тісного взаємозв'язку між виробничими і бізнесовими структурами, іншими галузями організаційно-функціональної системи з метою визначення методів, оптимізації розміру джерел фінансування, ефективного розподілу і реалізації інвестицій для прискорення здійснення модернізаційних змін у тваринництві.

В умовах нестабільності бюджетної фінансової підтримки першочерговими джерелами інвестування економічної модернізації, ефективного функціонування тваринництва та підвищення його конкурентоспроможності повинні стати: прибуток підприємств, фонд амортизації, банківські кредити та інші інвестиційні ресурси, зокрема іноземні. Що ж стосується відтворення технічного потенціалу тваринницьких ферм, то необхідно здійснити моніторинг і раціоналізувати його склад (провести списання тієї техніки, яка відслужила амортизаційний термін і зазнала фізичного та морального зносу), забезпечити поповнення (при потребі розширення) новою надійною і високопродуктивною фермською технікою та створити умови для її якісного технічного обслуговування.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

За результатами дослідження трансформаційні процеси у сільськогосподарському виробництві наклали свій негативний відбиток не тільки на розвиток практично усіх галузей тваринництва, але й на забезпеченість його виробничими ресурсами, фермськими машинами і обладнанням, яке на підприємствах швидше списується, ніж поповнюється новими моделями. На жаль, усе це викликає скорочення розмірів окремих галузей тваринництва і зменшення рівня конкурентоспроможності виробництва тваринницької продукції. Відновити і наростити раніше досягнуті позиції можливо тільки за рахунок інтенсивного залучення і цілеспрямованого вкладання фінансових ресурсів у модернізацію виробництва і ефективний розвиток тваринництва.

На сьогодні існує ряд негативних чинників, які безпосередньо впливають на стабільність розвитку тваринництва: непередбачуваність постійних трансформаційних змін у ринковому середовищі; адаптація підприємств до вимог зовнішнього середовища; слабкість матеріально-технічної бази; моральне і фізичне зношення основних фондів, що використовувалися

протягом тривалого періоду; незацікавленість керівників і працівників проводити модернізацію тваринництва. Означене коло існуючих проблем у першу чергу потребує налагодження на тваринницьких підприємствах фінансової і інвестиційно-інноваційної діяльності з метою забезпечення їм ефективного функціонування у складних ринкових умовах господарювання.

Доцільно збільшити дотації на реалізовану тваринницьку продукцію високої якості, ураховуючи при цьому можливості і умови її виробництва у кожному регіоні країни, продовжувати виконувати заходи щодо компенсації підприємствам частини витрат на придбання племінних тварин, селекційну роботу, а також надавати фіксовані субсидії тим господарствам, які відтворюють поголів'я рідкісних і високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин і птиці. Вважаємо, що цілеспрямоване і раціональне використання інвестицій дасть можливість провести структурування генетичного і виробничого потенціалу підприємств, ефективно використовувати науково-технічний потенціал при модернізації виробництва, впровадженні нових продуктів і новітніх технологій з метою переоснащення технологічних процесів для виготовлення конкурентоспроможної інноваційної продукції тваринництва і реалізації її на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Література:

1. Іванух Р.А., Дусановський С.А., Білан Є.М. Аграрна економіка і ринок. Тернопіль: Збруч, 2003. 305 с.
2. Бутирська І.В. Інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія. Чернівці: Книги-XXI, 2006. 238 с.
3. Захарін С.В., Ільєнко Р.В., Смирнов Є.В. Стимулювання інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. Вип. 1 (9), 2018. С. 170—173.
4. Плаксієнко В.Я., Блажевич О.Г. Інвестиції в аграрне виробництво в сучасних умовах розвитку економіки України. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. № 1. 2008. С. 54—57.
5. Жарун О.В., Соколюк С.Ю., Ткачук С.П. Особливості інвестування аграрних підприємств. Молодий вчений. № 11 (38). 2016. С. 594—597.
6. Вяткін П. Інвестиційні ресурси сільськогосподарських підприємств. Економічний аналіз. Вип. 10. Ч. 1. 2012. С. 99—102.

7. Лаврук В.В. Інвестування інноваційної діяльності аграрних підприємств Хмельниччини. Збірник наукових праць ПДАТУ. Вип. 19. Кам'янець-Подільський, 2011. С. 140—148.

8. Лаврук В.В. Формування інноваційної політики аграрних підприємств. Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету. Економіка. Вип. 71. Ч. 2. 2009. С. 143—151.

9. Кваша С.М., Кваша К.С. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. С. 40.

10. Болтянська Н.І. Показники оцінки ефективності застосування ресурсозберігаючих технологій в тваринництві. Вісник Сумського НАУ. Серія Механізація та автоматизація виробничих процесів. Вип. 10/3 (31). Суми, 2016. С. 118—121.

11. Тваринництво України 2018: Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 166 с.

12. Сільське господарство України 2018: Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 246 с.

13. Neary J.P. Measuring competitiveness. Economic and Social review. 2006. Vol. 37, No. 2. P. 197.

14. Данилишин Б. Нова державна підтримка агропромислового комплексу шлях в нікуди. URL: http://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html (дата звернення: 05.03.2020).

15. Киценко В.П. Формування інвестиційної привабливості в сільськогосподарському виробництві. Вісник ЖДТУ. 2016. № 4 (46). С. 273—276.

16. Захарін С.В. Фінансові важелі активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. Науковий вісник Полісся. 2016. № 1. С. 88—93.

References:

1. Ivanukh, R.A. Dusanovs'kyj, S.L. and Bilan, Ye.M. (2003), *Ahrarna ekonomika i rynek* [Agrarian economy and market], Zbruch, Ternopil, Ukraine.

2. Butyrskaya, I.V. (2006), *Infrastrukturne zabezpechennja regional'nogo rozvytku : problemy ta shljahy i'h vyrishennja* [Infrastructure support of regional development: problems and ways of their solution], Books-XXI, Chernivtsi, Ukraine.

3. Zaharin, S.V, Il'jenko, R.V. and Smyrnov, E.V. (2018), "Stimulation of investment activity in the agro-industrial complex", *Naukovyj visnyk Mukachivs'kogo derzhavnogo universytetu. Serija Ekonomika*, vol. 1 (9), pp. 170—173.

4. Plaksijenko, V.Ja. and Blazhevych, O.G. (2008), "Investments in agrarian production in modern conditions of economic development of Ukraine", *Naukovyj visnyk: finansy, banky, investycii*, vol.1, pp. 54—57.

5. Zharun, O.V. Sokoljuk, S.Ju. and Tkachuk, S.P. (2016), "Features of investing in agricultural enterprises", *Molodyj vchenyj*, vol. 11 (38), pp. 594—597.

6. Vjatkin, P. (2012), "Investment resources of agricultural enterprises", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 10, no. 1, pp. 99—102.

7. Lavruk, V.V. (2011), "Investing innovative activity of agricultural enterprises of Khmelnytsky region", *Zbirnyk naukovykh prac' PDAU*, vol.19, pp. 140—148.

8. Lavruk, V.V. (2009), "Formation of innovation policy of agricultural enterprises", *Zbirnyk naukovykh prac' Umans'kogo derzhavnogo universytetu. Ekonomika*, vol.71, no. 2, pp. 143—151.

9. Kvasha, S.M. and Kvasha, K.S. (2013), *Stan ta tendencii' rozvytku sil's'kogo gospodarstva krajn-chleniv Jevropejs'kogo Sojuzu* [State and tendencies of agricultural development of the EU Member States], IAE, Kyiv, Ukraine.

10. Boltjans'ka, N.I. (2016), "Indicators of estimation of efficiency of application of resource-saving technologies in animal husbandry", *Visnyk Sums'kogo NAU. Mehanizacija ta avtomatyzacija vyrobnychych procesiv*, vol. 10/3 (31), pp. 118—121.

11. State Statistics Service of Ukraine (2019), *Tvarynnictvo Ukrai'ny 2018: Statystychnyj zbirnyk* [Livestock of Ukraine 2018. Statistical Collection], *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.

12. State Statistics Service of Ukraine (2019), *Sil'ske gospodarstvo Ukrainy 2018: Statystychnyj zbirnyk* [Agriculture of Ukraine 2018. Statistical yearbook], *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.

13. Neary, J. P. (2006), "Measuring competitiveness". *Economic and Social review*, vol. 37, no. 2. p. 197.

14. Danylyshyn, B. (2016), "New state support for the agro-industrial complex is nowhere to be found", Available at: http://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html (Accessed 5 March 2020).

15. Kitsenko, V. P. (2016), "Formation of investment attractiveness in agricultural production", *Visnyk ZhDTU*, vol. 4 (46), pp. 273—276.

16. Zakharin, S.V. (2016), "Financial levers of activation of investment and innovation activity", *Naukovyj visnyk Polissya*, vol. 1, pp. 88—93.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2020 р.